

Individualismi ja yhteisöllisyys ajassamme

Søren Kierkegaardin (1813–1855) kuvaus kiireeseen hukkuvasta miehestä ei ole lähes kahdessa sadassa vuodessakaan vanhentunut: ”Kaikista tämän maailman naurettavuuksista nurettavin on kiireinen mies, kiireinen syödessään, kiireinen työtä tehdessään. Kun näen karpäsen laskeutuvan ratkaisevana hetkenä herra liikemiehen nenälle, tai vielä kiireisemmän ajopelin roiskivan ohi ajaessaan kurat hänen silmilleen, tai laskusillan nousevan hänen edessään, tai kattotiilien putoavan hänen päähänsä, nauran sydämeni pohjasta.”¹

Syyskuinen iltakahvila ajattelijan 200-vuotisjuhlan kunniaksi alkoi Torsti Lehtisen piirtämällä henkilökuvalla. Kierkegaard tunnettiin jo koulussa teräväkielisyystensä vuoksi lempinimellä Haarukka. Hän oli ironikko, joka nauroi sydämensä kyllyydestä vaikkapa kattotiilien pudotessa päähän.

Tanskalainen filosofi, teologi ja kirjailija muistetaan usein ristiriitaisuuksistaan. Sisäkkäisten salanimien käyttö luo Lehtisen luonnehtiman kiinalaisten rasioiden leikin. Leikissä lukijan tulee muodostaa oma totuutensa ristiriitaisen arvojen draamasta. Kierkegaardille subjektiivisuus on ”totuus”; en voi lähteä massa-ajattelun harhaan. Lehtisen sanoin Kierkegaard olikin kommentoinut sananvapauden puolesta puhuneille, että ”mistä tämä paljo meteli, kun ajattelunvapaus meillä jo on ja sitäkään ei kukaan käytä”!

Rasmus Quistgaard esitti oman kierkegaardilaisen tulkintansa sosiaalisesta mediasta, jossa lopulta noudatamme samaa annettua kaavaa luodessamme itseämme. Emme näyttäyty enää persoonina, kuten kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa, vaan sulaudumme massaan. Yksilön ei tulisi menettää individualistisuuttaan niin kuin yllä kuvailtu mies kadotti itsensä kiireeseen. Massa-ajattelun vastustaminenkaan ei kuitenkaan vapauta yksilöä yhteisöstä.

Jukka Relanderin vetämässä paneelikeskustelussa pääteemana oli yhteisöllisyyden ja individualismin välinen jännite. Keskustelijat Krista Kiuru, Hilikka Olkinuora, Henrik Marstal ja Rasmus Quistgaard tuntuivat jakavan näkemyksen, ettei Kierkegaard olisi katsonut hyvällä aikakaudellemme ominaista korostunutta individualismia, jossa todel-

linen toisen kohtaaminen muuttuu toissijaiseksi. Avoimeksi keskustelussa lopulta jäi, miten käytännössä lisäisimme hyvinvointia ja kasvatteisimme Krista Kiurun kuvaamat vahvat yksilöt, jotka tuntevat merkityksellisen paikkansa yhteiskunnassa.

Keskustelijat korostivat myös uskon vahvaa vaikutusta Kierkegaardiin, ja Henrik Marstal nosti esille epätoivoisen kaipauksen kihlattuun Regine Olseniin. Kierkegaard ei ollut yksin kirjoittaessaan; hän kirjoitti sille yhdelle ja ainoalle. Eron valitsemisesta huolimatta Olsenin menetys vaikutti lähtemättömästi Kierkegaardin filosofiaan. Ihmistä määrittääkin se, mitä hän kaipaa. Pääosassa ei ole järjellinen päättely vaan epätoivoisen kaipauksen synnyttämä intohimo. Tästä syntyy myös Kierkegaardin usko. Elämää ei voi hallita vaan sille tulee lopulta antautua.

”Elämän merkityksettömyys haihtuu, torakatkin alkavat tanssia tangoa hotellihuoneessa.”

Kokemuksia ja valintoja

Oman totuuden muodostamisen taustana on vapauden filosofia. Jokaisen ihmisen on pakko valita ja valitsematta jättäminen on valinta sekin. Kierkegaardin sanoma kiteytyi myös loppuillasta näytetyssä Ole Christian Madsenin elokuvassa *Superclásico* (2011), jossa tanskalainen Kristian lähtee poikansa Oscarin kanssa yllättäen Buenos Airesiin. Matkan tarkoituksena on voittaa takaisin sinne muuttanut vaimo Anna. Outojen yhteensattumien kautta ja kielimuurista huolimatta Kristian tuntee yhteensukuuvuutta oudossa ympäristössä ja absurdeissa olosuhteissa paikalliseen viinivalmistajaan ja Annan taloudenhoitajaan. Kohtaamisten seurauksena Kristian ei enää ole onneton ”olosuhteiden orja” vaan tuntee vastuun omasta elämästään. Lehtinen korosti aiemmin illalla,

että vapauteen sisältyy aina mahdollisuus, että voin. Vapaudella on kuitenkin rajansa, ja puhdas tahdonvapaus on Kierkegaardille harhakuvitelmaa. Kuinka vaikeaa onkaan päästää irti, kuten Kristianille Annasta. Tahdosta ja vastustuksesta huolimatta tottumukset ja kiusaukset pysyvät sitkeästi kannoillamme.

Elokuvassa Kierkegaardia lukevalle 16-vuotiaalle Oscarille maailma näyttäytyy uudella tavalla ensirakaudessa. Elämän merkityksettömyys haihtuu, torakatkin alkavat tanssia tangoa hotellihuoneessa. Maailmassa on sekä rumuutta ja pahuuutta että hyvyttä ja kauneutta. Ihminen kasvaa kokemustensa ja valintojensa myötä. Tähän Quistgaard viittasi myös paneelikeskustelussa: kasvaessamme itsetuntemuksemme lisääntyy ja todellinen dialogi muiden kanssa tulee mahdolliseksi.

Tällöin myös eettinen olemisen taso avautuu: maailma ja muut eivät ole olemassa minua varten, vaan minä olen olemassa niitä varten. Tästä löytyykin Olkinuoran kommentoima ihmisen lohdutus: ihmisen yksilöllisyys ei katoa edes kuolemassa. Jälki, jonka jätämme jälkeemme, koostuu valinnoista, jotka tekivät meistä persoonia elämämme aikana.

Paula Unkila

Viite & Kirjallisuus

- 1 Søren Kierkegaard, *Välisoirotta* (Diapsalmata, teoksesta Enten – eller, 1843). Suom. Torsti Lehtinen. Kirjapaja, Helsinki 1988, 50.